

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв
Кафедра музичного мистецтва**

**ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СИСТЕМИ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ ТА
ВИХОВАННЯ К. ОРФА У ВІТЧИЗНЯНІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: здобувачка 2 курсу, 13-241М гр.
Спеціальності 025 Музичне мистецтво
Освітньо-професійної (наукової)
програми Музичне мистецтво
Навроцька Анастасія Олегівна

Керівник кандидатка мистецтвознавства,
доцентка Чехуніна А.О.

Рецензент кандидатка педагогічних наук
Щедролосєва К.О.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. Теоретичні засади музичного навчання та виховання дітей дошкільного віку	8
1.1. Психофізіологічні особливості музичного виховання та розвитку дітей дошкільного віку, його завдання, методи, прийоми та засоби.....	8
1.2. Етапи та форми організації музичного навчання дошкільнят...	22
Розділ 2. Концепція музичного виховання та розвитку К. Орфа	28
2.1. Ключові ідеї системи музичного виховання та розвитку дітей австрійського педагога, композитора та драматурга К. Орфа...	28
2.2. Методичні засади впровадження концепції музичного виховання та розвитку К. Орфа у навчально-виховний процес закладів дошкільної освіти	32
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності.....	51

ВСТУП

Провідним завданням держави сьогодні є виховання сформованої, здорової, всебічно розвиненої, культурно освіченої та здатної до мислення особистості. Для досягнення поставленої мети державою у галузі освіти має бути сформовано відповідне освітньо-виховне середовище, яке сприятиме «розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України» [20]. Це передбачає створення відповідних умов для «всебічного розвитку дитини як цілісної особистості, її здібностей і дарувань, збагачення на цій основі творчого й інтелектуального потенціалу народу, формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору» [10]. Провідну роль у всебічному вихованні розвиненої та повноцінної особистості дитини відіграють освіта, культура та мистецтво, які викладаються у закладах дошкільної, загальної середньої освіти, спеціалізованої позашкільної освіти, мистецьких школах та інших освітніх установах під час уроків та занять з дисциплін мистецького циклу. Такі дисципліни сприяють загальному художньо-естетичному вихованню дітей та молоді, духовному та інтелектуальному розвитку, є основою системи високоморальних цінностей та якостей особистості.

Майбутнє України та її потенціал – у підростаючому поколінні, а отже, одним із нагальних питань державної політики у сфері освіти є виховання патріотично налаштованого, свідомого та здатного до мислення та збереження національного автентичного мистецького та культурного надбання української нації нового покоління. Виховання особистості майбутніх громадян України необхідно розпочинати з найменшого дитячого віку, прищеплюючи почуття любові до Батьківщини та шанобливе ставлення до свого народу, його культурних та мистецьких традицій. Саме у цьому полягає естетичне виховання дітей та юнацтва.

Залучення дитини до мистецтва, її знайомство з ним розпочинається з перших днів життя, всмоктується з материнським молоком, оскільки перед сном мати співає дитині колискові, поспіванки, розповідає казки та легенди, що містять у собі народну мудрість. У дошкільному віці дитина вже має уявлення про культуру та традиції свого народу, а, отже, доцільно продовжувати її естетичне виховання, відкриваючи світ мистецтва, найдоступнішим видом якого є музичне мистецтво. Музика має особливо сприятливий вплив на дитину та є найбільш зрозумілим для неї видом мистецтва. Це найбільш благотворний засіб художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку, оскільки впливає на їх почуттєву та емоційну сфери особистості. Різноманітні форми та види діяльності у галузі музично-естетичного виховання дошкільнят сприяють розвитку їх музичних здібностей, творчих навичок та сприйманню оточуючих їх явищ. На думку О. Соломонової, саме музичне мистецтво, враховуючи його унікальний емоційний контакт з дітьми, може поліпшити комунікацію дітей зі світом, «освіжити сприйняття.... наблизити його до реальності, звільнити від стереотипів...» [24, с. 172].

Питанням музично-творчого розвитку дітей загалом та дошкільнят зокрема займалися такі науковці як: Б. В. Асаф'єв [1], Л. А. Баренбойм [3], О. А. Бодіна [4], Н. А. Ветлугіна [5], Л. С. Виготський [7], О.Г. Гогоберідзе [9], А. М. Зіміна [12], О. Т. Леонть'єва [16], О. Соломонова [25], Л. В. Школяр [33] та інші.

Існує чимала кількість педагогічних праць, присвячених концепції музичного виховання та навчання дітей. Ця сфера музичної педагогіки завжди притягувала інтерес таких вітчизняних та зарубіжних музикантів-педагогів, як Е. Жак-Далькроз, З. Кодай, В. Коен, М. Монтессорі, Ш. Судзукі, Д.Б. Кабалевський, В.М. Верховинець, Б.Л. Яворський, Б.В. Асаф'єв, К.Г. Стеценко, М.Д. Леонтович та багато інших. Проте для нашої дослідницької роботи особливий інтерес

становить концепція музичного навчання та виховання австрійського композитора, педагога, драматурга та артиста К. Орфа.

Широке використання провідних педагогічних ідей вітчизняних та зарубіжних педагогів-музикантів у сучасній системі дошкільної освіти України становить неабиякий інтерес, що обумовлює **актуальність** обраної нами теми дослідження **«Інтерпретація системи музичного навчання та виховання К. Орфа у вітчизняній дошкільній освіті»**.

Мета дослідження – розглянути провідні ідеї концепції музичного навчання та виховання К. Орфа та розглянути шляхи їх реалізації в системі сучасної вітчизняної дошкільної освіти.

Об’єкт дослідження – концепція музичного навчання та виховання К. Орфа.

Предмет дослідження – інтерпретація концепції музичного навчання та виховання К. Орфа в системі дошкільної освіти України, шляхи реалізації її провідних ідей.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання дослідження**:

1. Розглянути психофізіологічні особливості музичного виховання та розвитку дітей дошкільного віку. Визначити завдання, методи, прийоми та засоби музичного виховання та розвитку дошкільнят;

2. Проаналізувати етапи та визначити форми організації музичного навчання дошкільнят;

3. Ознайомитись з ключовими засадами системи музичного виховання та розвитку дітей австрійського педагога, композитора та драматурга К. Орфа;

4. Розглянути методичні засади впровадження концепції музичного виховання та розвитку К. Орфа у навчально-виховний процес закладів дошкільної освіти.

Для вирішення поставлених завдань використовувались такі **методи**:

– *теоретичний та описово-аналітичний методи*, що використовувались при опрацюванні літератури за темою дослідження, при розгляді життєвого шляху та основних педагогічних ідей К. Орфа, при визначенні завдань, методів, прийомів та засобів музичного виховання та розвитку дошкільнят;

– *методи аналізу і синтезу*, що використовувались при аналізі етапів та визначенні форм організації музичного навчання дошкільнят та при ознайомленні з методичними засадами впровадження концепції музичного виховання та розвитку К. Орфа у навчально-виховний процес вітчизняних закладів дошкільньої освіти.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що матеріали даної роботи можуть бути використані для підготовки лекцій, рефератів, курсових робіт. Основні положення дослідження можуть бути використаними для написання методичних розробок, рекомендацій, під час викладання фахових дисциплін тощо.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в дослідженні зроблено спробу докладно проаналізувати музично-педагогічну концепцію музичного навчання та виховання дітей К. Орфа та розглянуто шляхи інтерпретації цієї концепції у дошкільній освіті України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема даної роботи відповідає науковим програмам і навчальним планам фахової підготовки спеціальності 025 «Музичне мистецтво», ступеню вищої освіти «магістр»; тематиці та науково-дослідницькому профілю кафедри музичного мистецтва.

Апробація: На основі зібраних матеріалів була проведена дослідницька робота, за результатами якої було взято участь у двох конференціях:

– XI Усеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Зарубіжна та українська культура: питання теорії, історії,

методики» (26 березня 2021 року, Херсон) із доповіддю «Види музичної діяльності дітей на музичних заняттях у закладі дошкільної освіти»;

– Міжнародній науково-творчій конференції «Трансформація музичної освіти і культури: традиція та сучасність» (03 – 06 травня, Одеса, 2021 рік) із доповіддю «Методика елементарного музикування К. Орфа як засіб музично-творчого розвитку дошкільнят».

Матеріали дослідження було покладено в основу статті «Провідні ідеї концепції музичного виховання та розвитку дітей К. Орфа» надрукованої у науковій збірці «Магістерські студії» Херсон 2021. Результати дослідження обговорено й схвалено на засіданні кафедри музичного мистецтва.

Структура роботи – робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків, списку використаної літератури та містить 50 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Психофізіологічні особливості музичного виховання та розвитку дітей дошкільного віку, його завдання, методи, прийоми та засоби

Необхідними умовами гармонійного виховання цілісної всебічно розвиненої особистості є поєднання компонентів розумового та фізичного розвитку та морально-естетичне виховання. Морально-естетичне виховання націлено на розвиток у дітей здібностей відрізняти погане від хорошого, добро від зла, виховує шанобливе ставлення до оточуючої середовища, старшого покоління та своїх однолітків, до своєї Батьківщини та її культурних цінностей та традицій, розвиває здібності відчувати, сприймати та розуміти прекрасне, виховує художньо-естетичний смак та мистецькі вподобання, розвиває творчі навички та вміння, долучає до розмаїття художньої діяльності. Найяскравішим засобом морально-естетичного виховання є музичне мистецтво, яке будучи найлегшим до сприймання дитиною, сприяє її загальному розумовому та творчому розвитку, пробуджує уяву та фантазію, розвиває музичні здібності та розширює емоційну сферу. Окрім цього музичне мистецтво має сприятливий терапевтичний ефект на дітей.

Як вже зазначалось, дошкільний вік є найкращим часом для впровадження музичного навчання та виховання дітей. Формування основ музичної культури та розвиток музичних здібностей відбуваються більш стрімко та влучно саме у цьому віці. Загальний ефект музичного навчання та розвитку дитини у дошкільному віці проявляється у вдосконаленні мислення, розвитку чуйності до мистецтва, краси та життя.

Вплив музики на самих ранніх етапах розвитку дитини доведено науковцями. Музичний матеріал, який слухає майбутня мама під час вагітності, вже впливає на внутрішньоутробний розвиток малюка та його самопочуття. Вже у перші місяці життя, дитина реагує на характер музичних творів. У процесі дорослішання дитина набуває певних знань про музичне мистецтво та долучається до нього, розвиваються її уміння та навички. Як вважає О. Соломонова, у цей час потрібно забезпечити дитині комфортний *«психокреативний клімат... органічне і комфортне входження дітей в музичний світ, сприяти зацікавленому ставленню до нього... Враховуючи психологічний стан дітей молодшого віку, вчитель повинен максимально наблизити процес навчання до гри, яка є найбільш комфортною формою одержання та закріплення інформації у цей період. Усі нові відомості малюки мають одержувати через асоціативні канали і вже отриманий кінетично-емоційний досвід. Для цього у процес навчання треба залучати всі, в першу чергу, слухові, кінетичні та чуттєві враження, які вони одержали в дитсадку чи вдома»..* [25, с. 2].

У цей час необхідно розвивати інтерес та психологічну потребу дитини у музиці, що формує її музично-естетичну свідомість – її уподобання та смаки. Оволодіваючи різними видами музичної діяльності – сприйняття, виконання, творчість тощо, у дитини формується інтерес та нахили до конкретних видів музичної діяльності [2]. В цей момент важливо розвивати в дитині все найкраще, що дано їй природою, всі її таланти та здібності. Для того, щоб прищепити дитині любов до музичного мистецтва, необхідно занурити її в музичне середовище. Дитина має звикнути до звуків, інтонацій та настроїв, різних музичних стилів та епох.

Музичне виховання відіграє важливу роль у загальному та розумовому розвитку дитини. Музичне виховання - це «спеціально організований процес, що передбачає формування особистісних якостей учня та

розвиток його здібностей засобами музичного мистецтва.» [18, с. 7]. За допомогою музичного мистецтва, діти наймолодшого віку вчаться розрізняти почуття та емоції людини, оскільки музичне мистецтво містить у собі їх розмаїття з усіма їх відтінками. Культурна музична спадщина знайомить дітей з еталонами краси, втіленими у музичних художніх образах, які на думку Чехуніної А. [27] здатні «... відображувати у свідомості слухачів сукупність культурних цінностей...», тому «...осмислення художнього образу та його подальше використання необхідне в першу чергу для духовного виховання...» [27, с. 90]. Дитина переймає багатовіковий культурний досвід поколінь, що є одним із орієнтирів у майбутньому житті [13]. Під час бесіди про музику збагачуються уявлення дітей про емоційно-образний зміст музичних творів. Словниковий запас поповнюється засобами мови, що характеризують настрої та почуття, передані в музиці. Також музичне мистецтво виховує такі позитивні якості характеру дитини як доброта та співчутливість.

Основними *завданнями* музичного виховання є наступні:

- формування зачатків музичної та загальної духовної культури;
- розвиток та виховання музичних здібностей дітей – музикальності, співочих та музично-ритмічних умінь та навичок, здатності сприймати, відчувати та розуміти музику;
- розвиток творчих здібностей, заснований на індивідуально-диференційованому підході.

Слід зазначити, що у дошкільному віці у дітей більше розвинута мимовільна увага, у зв'язку з чим вони не можуть довго концентруватись на одному завданні. Як зазначає Чехуніна А. «...велике значення в підготовці і здійсненні творчого акту набуває так звана мимовільна активність, яка відзначена безперервним художнім фантазуванням», завдяки якому «...накопичуються <...>переживання та їх художні форми» [30, с. 75]. Про цю особливість психічного розвитку

дошкільнят потрібно пам'ятати при організації творчих форм роботи, і робити їх більш різноманітними за змістом творчих завдань, але не дуже тривалими за часом.

Завдання музичного виховання тісно пов'язані між собою, а їх успішна реалізація залежить від змісту музичного виховання, якості його музичного матеріалу, обраної методики, прийомів та форм організації музичної діяльності, що використовуються в роботі з дітьми [12]. Проте провідним критерієм успішності здійснення музичного виховання дітей дошкільного віку є їх психофізіологічні особливості розвитку.

Вікові рамки дошкільного віку – 4-6 років. Провідним видом діяльності у цьому віці є гра. Це є провідною особливістю дошкільного віку. Під час нової соціальної діяльності діти пізнають інші види діяльності. Відбувається стрибок в інтелектуальному розвитку дитини, розвиваються особистісна та психічна сфери. Дошкільнята готуються до навчання у школі [8].

У дитини з'являються нові навички та обов'язки. Спілкування з дорослими набуває нових форм, що виражається у поступовому заміненні спільних з дорослими дій на самостійне виконання вказівок під наглядом. Дитина дошкільного віку починає усвідомлювати своє «я». Починає розуміти зв'язок між своїми вчинками та їх результатами. Дитина стає здатна до навчання, взаємодіє та вибудовує взаємини з однолітками, починає формувати судження про своє соціальне оточення. Світ дорослих приваблює дошкільнят та вони намагаються копіювати їх поведінку у сюжетно-рольовій грі.

Сюжетно-рольова гра є ключовим моментом у соціальному розвитку дитини дошкільного віку. Вона полягає у тому, що діти приміряють на себе ролі дорослих людей, відтворюють їх вчинки та намагаються будувати стосунки з однолітками на прикладі моделі взаємовідносин дорослих. Така гра дозволяє дитині досягнути на

емоційному та інтелектуальному рівні систему взаємовідносин людей у суспільстві. Як і кожна гра, сюжетно-рольова гра має свої умови, правила та структуру, яка складається з сюжету, ролей та дій образотворчого характеру [8]. Під час соціальної сюжетно-рольової гри дитина задовольняє потребу у спілкуванні з однолітками та потребу суспільно значимої діяльності.

Дошкільний вік характеризується змінами у психіці дитини, виникненням психологічних новоутворень:

- розвиток творчої діяльності виражається у перетворенні навколишньої дійсності та створенні чогось нового у конструкційних іграх, художній творчості тощо;

- відбувається перетворення внутрішніх намірів у зовнішні дії, розвиваються процеси пізнання, відбувається інтелектуальний розвиток;

- розвивається мислення, функціонує внутрішнє мовлення, з'являється, опосередкована певними уявленнями, довільна поведінка;

- відбувається зародження номінативних моральних настанов, дитина усвідомлює різницю між добрим і поганим;

- дитина починає усвідомлювати норми та правила поведінки у суспільстві, її вчинки регулюються мораллю;

- дитина починає впорядковувати все, що бачить, виокремлює та намагається усвідомити закономірні відношення оточуючого світу. Відбувається формування світогляду.

У дошкільному віці відбувається розвиток мовлення. Відбувається швидке засвоєння мови та словникового запасу, який збільшується до 2500-3000 слів. Поєднання слів та фраз у речення засновано на законах граматики. Граматичні та синтаксичні правила засвоюються на інтуїтивному рівні. Відбувається звуковий розвиток мови, дошкільники засвоюють основні правила фонетики та особливості своєї вимови, оволодівають модифікаціями темпу та сили голосу, виразністю вимови. Виникає оригінальне словотворення та створення своєї власної мови.

Розвивається мислення та уява – діти видумують власні казки, віршики, розповіді та власні слова-засоби виразності. Діти активно та з цікавістю прислухаються до чужих аргументів та користуються ними, наслідуючи дорослих.

У роботі з дитиною дошкільного віку важливо знати тип її темпераменту. Це вроджена властивість психіки дитини, яка є незмінною протягом життя.

І. П. Павлов виділяє чотири види темпераменту дитини: сангвінік, холерик, флегматик та меланхолік.

Сангвінік енергійний та ініціативний. Йому притаманна швидкість реакції, постійна рухливість, швидкість виникнення та зміни емоцій, їх потужність. Настрої, почуття та інтереси сангвініка дуже мінливі. Проте переважає оптимістичний настрій. Розвинена міміка, по якій можна легко здогадатись про настрій дитини та його відношення до людей та речей. Сангвінік екстраверт.

Холерику притаманна висока активність та реактивність на зовнішні збудники. Холерики схильні до емоційної збудженості, неврівноваженості та нервового зриву. Холерики бувають або дуже наполегливі та працьовиті, або дуже конфліктні, нестримні та агресивні. Холерик має низьку сенситивність та зазвичай не помічає зовнішніх слабких подразників. Складно пристосовується до нових умов життя та роботи, категоричний, нетерпимий до поглядів, що відрізняються від тих, якими володіє сам. Холерик – екстраверт.

Флегматик володіє високою активністю, проте повільною реактивністю та низьким рівнем сенситивності, повільною реакцією на зовнішні подразники. Емоційність у флегматика пригальмована та емоції виникають повільно, проте тривають довго та виражаються бурхливо. Цей емоційно стійкий тип темпераменту, який важко розгнівати чи розсмішити. Флегматики спокійні та врівноважені, стримані та наполегливі, працездатні та зосереджені. Малоактивний та

безініціативний тип темпераменту, який складно перелаштовується на нові умови життя. Інтроверт та відчуває труднощі у спілкуванні з оточуючими, особливо з малознайомими. Повільний та невиразний.

Особливість *меланхоліка* виражається у слабкості нервових процесів збудження і гальмування. Цому типу темпераменту притаманна висока сенситивність, що зумовлена низькими порогами чутливості. Меланхоліки вразливі та чутливі, мовчазні та сором'язливі, бояться нової обстановки. Свої емоції та переживання тримає в собі. Тривожний та невпевнений у собі, погано комунікує з новими людьми. Швидко виснажується, мало працездатний. Втомлюється швидко, проте полюбляє спокійну та монотонну роботу.

У чистому вигляді кожен тип темпераменту зустрічається дуже рідко, а отже, як правило, зустрічається змішаний тип темпераменту, який поєднує у собі властивості різних типів [11]. Враховуючи тип темпераменту та його психофізіологічні властивості, вчитель має підбирати відповідні засоби впливу та методики навчання та виховання для досягнення позитивного результату своїх вихованців.

Діти раннього дошкільного віку впізнають вже почуті музичні твори та розрізняють їх, чи то колискова, чи марш, вловлюють та розуміють їх характер, демонструють «...сприйняття їхніх жанрових особливостей, та подальше вираження через спів або ж пластичні рухи» [27, с. 90-91], проте не можуть виразити це словесно. Діти середнього дошкільного віку здатні сприймати характер та форму музичного твору, а також розрізняти засоби музичної виразності. Під час спілкування з педагогом можуть давати словесні відповіді. Діти старшого дошкільного віку здатні розрізняти частини твору та, узагальнюючи та розповідаючи свої враження від прослуховування музичного твору, оперують музичними термінами [21].

Щоб відчути та зрозуміти музичний твір, дитина має його сприймати. Емоційне переживання музики можливе лише коли дитина

вміє диференційовано сприймати звукову тканину твору. Це вміння досягається шляхом виконання найпростішого аналізу музичних творів, акцентуючи увагу на засобах музичної виразності. Дитина вчиться розуміти музичну мову – розрізняти характер мелодії у зв'язку з її емоційним настроєм та образами, які в ній транслуються.

З метою активізації уваги дитини та спрямувати її на плідну діяльність, під час прослуховування музики, педагог має розкрити зміст та характер музичного твору з допомогою образного слова та поетичного тексту. Такий підхід сприяє активації відтворювальної уваги дитини, формує в ній образи, підштовхує до «уявної дії» відповідно до справжнього або удаваного сюжету музичного твору. Під час такої діяльності дитина сприймає музику осмислено, з відповідними емоціями, що пріє формуванню музичного смаку [14].

У процесі музичного виховання педагог має спрямовувати свою діяльність на активізацію музичних здібностей та музичного сприйняття у дітей, тренувати їх слухові та рухові аналізатори. Процес навчання має вирішальне значення у розвитку та вихованні музикальності дітей [12].

З метою успішного розвитку співочих і музично-ритмічних умінь і навичок дошкільнят, вчитель має систематично залучати дітей до форм діяльності, що розвивають дитячий голос і почуття ритму, формують співочі навички та виховують слухову увагу. Процес слухання музичного твору має відбуватись зосереджено та свідомо. Педагог має розвивати музичні здібності дитини, враховуючи при цьому наявні задатки, звертаючи увагу на особливості будови слухового апарату дитини, рота і носової порожнини, мовного апарату, його рухливість та властивості нервової системи. Будучи пластичним, організм дошкільнят легко піддається педагогічному впливу [19].

Методи та методичні прийоми роботи з дошкільнятами обираються з огляду на завдання та зміст музичного виховання. *Методи музичного виховання* являють собою дії педагога, вживання яких

націлено на загальний музично-естетичний розвиток дитини. В їх основі активна взаємодія педагога та дитини. Педагог у цьому процесі відіграє провідну роль, який організовує діяльність дитини, враховуючи її індивідуальні потреби, інтереси та отриманий раніше досвід. Методи, які використовуються педагогом, мають бути спрямовані на виховання шанобливого ставлення до музики, як до засобу естетичного розвитку дитини, на емоційний відгук на музику, на розвиток музичної сприйнятливості, оцінного ставлення та виразного виконання. Зазначені аспекти формують загальну музикальність дитини дошкільного віку. На цьому етапі розвитку вони мають дуже скромний характер та розвиваються у процесі дорослішання. З огляду на це мають змінюватись і методи музичного виховання [6].

Існують різні класифікації методів музичного виховання. Загалом обрання конкретного метода залежить від конкретних навчальних завдань, на досягнення яких спрямоване музичне навчання та виховання. На вибір методів впливає також характер виду музичної діяльності, загальна атмосфера на занятті тощо. Розглянемо класифікацію методів музичного виховання А. М. Зіміної: •наочний; • словесний; •метод практичної діяльності [12, с. 47].

Зазначені методи перебувають у тісному взаємозв'язку один з одним та кожен з них містить у собі розмаїття прийомів, які залежать від специфіки кожного конкретного методу. Конкретне завдання музичного заняття, складність музичного матеріалу, етап навчання та рівень загального розвитку дитини обумовлюють вибір того чи іншого методичного прийому у педагогічному процесі. Існують певні правила вибору методичних прийомів для роботи на музичних заняттях. Педагог має підбирати високохудожній музичний матеріал для роботи з дітьми, слідувати за якістю його запису чи виконання. Зразки музичного мистецтва, обрані для роботи з дітьми мають бути еталонними, оскільки впливають на формування загальної музичної культури дитини та її

музичних вподобань. При підготовці до музичного заняття педагог має враховувати особливості дитячого колективу, його організованість, дисципліну всередині колективу та рівень його загального та музичного розвитку. Необхідно слідкувати за тим, як саме діти сприймають музичний твір, його художньо-образну сторону [17].

Наочний метод використовується з метою показати дітям явища та події оточуючої дійсності у конкретних образах, розкрити почуття та поведінку людей та тварин. Цей метод складається з наступних компонентів:

1. слухова наочність – безпосереднє слухання музики дитиною, як спеціальне, так і під час виконання нею пісень і музично-ритмічних рухів;

2. тактильна наочність – безпосереднє відчуття тілом хвильових коливань музичного звучання;

3. зорова наочність та її поєднання зі слуховою наочністю в процесі музичного виховання. До зорової наочності відносяться: показ співочих прийомів, рухів в танцях, іграх, вправах; показ іграшок, картинок, костюмів тощо, що відносяться до даного музичного твору.

Словесний метод впливає на свідомість дитини, рівень її осмисленості та змістовності її діяльності. Педагог допомагає зрозуміти зміст та образи музичного твору за допомогою словесного методу. У дитини розвивається уява та творчі здібності. До прийомів словесного методу відносяться наступні:

✓ пояснення, яке доцільно використовувати при прослуховуванні нового музичного твору, під час музичних ігор, танців та вправ. Пояснення даються коротко та чітко, на першому етапі засвоєння дітьми музичного матеріалу і завдань. Різновидом пояснення є образна розповідь, яка використовується перед слуханням програмних музичних творів і виконанням сюжетних музичних ігор. Образна розповідь підживлює інтерес дітей до музичного твору та сприяє його кращому

розумінню. За допомогою такого прийому дитина емоційно проживає твір, почуття головних героїв. Образна розповідь повинна точно слідувати сюжетній фабулі музичного твору;

✓ роз'яснення доцільно використовувати при поясненні та показі правил ігор, пластичних рухів, вправ і різних співочих прийомів в ході заняття в чіткій і короткій формі. Роз'яснення має бути пов'язане з показом. Діти повинні вислуховувати пояснення до кінця;

✓ вказівка – прийом роботи, який націлено на правильне виконання дітьми ігор, вправ чи танців. Вказівки даються педагогом у процесі діяльності та допомагають дітям зрозуміти, як правильно необхідно виконувати певні рухи чи дії. Це уточнення, які педагог надає своїм вихованцям.

✓ поетичне слово – прийом який полягає у читанні прозового або поетичного твору або його фрагменту перед виконанням музики. Такий прийом допомагає дитині зрозуміти образну сторону музичного твору, налаштовує її на відповідний настрій. Доцільним є також зачитувати дітям текст пісні, яка буде виконуватись;

✓ бесіда – прийом, який використовується перед або після слухання музики. Метою бесіди є конкретизація змісту твору. Під час бесіди діти діляться враженнями від прослуховування твору, обговорюють образи та оцінюють вчинки головних героїв. Бесід повинна бути конкретизованою та лаконічною;

✓ питання – це одна із варіацій бесіди, протягом якої педагог задає дітям питання стосовно змісту твору, характеру музичного образу, засобів музичної виразності;

✓ зауваження – прийом, який використовується для активізації уваги дитини, яка відволіклась від навчального творчого процесу. Зауваження мають бути строгими, проте коректно сформованими.

Відзначимо, що на важливість словесних та наочних методів вказує також дослідниця Чехуніна А., яка наголошує, що «Словесні

методи сприяють розвитку художньо-образного мислення, оскільки містять вербальний компонент, що дозволяє <...> глибше усвідомити зміст твору в цілому, та в деталях...» [29, с. 122].

Метод практичної діяльності полягає у тому, що конкретна діяльність дітей розглядається як процес цілеспрямованого навчання та виховання та являє собою систематичне виконання вправ. Спів та музично-ритмічні рухи повинні викладатись з поступовим ускладненням завдання відповідно до їх розвитку. Навички мають засвоюватись поступово, у відповідності до затвердженої програми виховання. З дітьми, в яких виникають труднощі у цьому питанні, доцільно проводити індивідуальну роботу.

Всі методи музичного виховання необхідно використовувати у єдиній системі, нерозривно один від одного. Слово сприяє сприйняттю та розумінню змісту твору, а музичний супровід поглиблює враження та емоції, які виникають під час прослуховування твору. Музика викликає емоції та почуття, думки та роздуми, які пізніше отримують словесне вираження.

З метою глибоко розуміння твору, його сюжету та особливостей, необхідно керувати сприйняттям музики дитиною. Слово та музика допомагають дитині зрозуміти та виконати поставлені завдання. Для засвоєння дитиною та виконання певного завдання, вона має спочатку почути музику, словесне формулювання завдання та побачити наочно, яким чином це завдання має бути виконано. Педагог має володіти педагогічним тактом та майстерністю, щоб поглибити враження від музики на дітей. Образи музичних творів тонкі та ефемерні, а отже педагог має роз'яснити їх дитині доступною та зрозумілою мовою, не відриваючись від змісту та форми музичного твору. Педагог повинен сам розуміти та знати музичний твір, який вивчається дітьми, відчувати його настрій та характер [12].

Методи навчання співіснують у тісній взаємодії з *методичними прийомами*, що виконують допоміжну роль. Існує ціле розмаїття прийомів та кожний педагог використовує прийоми, в залежності від того, чому саме вчить педагог – співу, танцю чи інструментальному виконавству; кого саме вчить – дітей молодшого чи старшого віку. Під час роботи з дітьми молодшого віку доцільно використовувати методичні прийоми ігрового характеру, оскільки гра є самим доступним та природнім видом діяльності для дітей. Гра робить музичні образи доступними, наочними і доповнює виразне виконання пісні. З дітьми старшого віку цей метод не використовується, оскільки більш доцільним є застосування словесних методів роботи із такими прийомами, як – вступне слово, читання поетичного уривку, використання ілюстрацій тощо. Такі прийоми допомагають створити відповідний характеру музичного твору настрій. Метою використання прийомів є виховання у дітей свідомого ставлення до процесу навчання, а поряд із цим заклик до емоційного відзиву на все, що відбувається на уроці.

Особливим підрозділом у музичній дидактиці є методичні прийоми, спрямовані на розвиток самостійної діяльності дітей. Вони використовуються під час слухання музики. Це можуть бути висловлення дитячої думки про почутий твір, висловлення зауважень. Важливо використовувати прийоми, спрямовані на розвиток слухового самоконтролю, на оцінку якості виконання іншими дітьми. Також можна запропонувати дітям показ прийомів виконання – правильного відтворення важкої мелодії, рухів в танці [6].

Завдання музичного виховання та навчання реалізуються за допомогою низки *засобів* – видів активної, доступної дитині художньої діяльності в галузі музичного мистецтва. До таких засобів відносяться – слухання музики, спів, музично-ритмічні рухи, музично-дидактичні ігри, гра на дитячих музичних інструментах.

Слухання музики є активним внутрішнім процесом зосередженості, що вимагає мобілізації почуттів, думки і пізнавальних можливостей дітей, об'єднаних переживанням музичного твору. Музика впливає на дитину, викликаючи розмаїття почуттів та осмислення змісту музичного твору. Під час слухання музики відбувається процес емоційно-образного пізнання, який здійснюється через художньо-музичний образ. У дитини формується ставлення до образу, яке надалі переноситься на дійсність. Слухання музики може відбуватись у наступних формах:

- «як складова частина будь-якого музичного заняття, музичного вечора дозвілля, свята;
- як спеціальне заняття;
- як методичний прийом навчання» [31, с. 87].

Спів являє собою діяльний процес відтворення мелодії голосом і переживання змісту пісні. Для дітей дошкільного віку спів є основним видом музичної діяльності. Під час виконання пісень, діти глибше відчують музику та активно проявляють свої емоції у відповідь на неї. Під час вибору пісень для виконання необхідно враховувати вік дітей, їх рівень музичного розвитку та вокальні можливості, а також виховну спрямованість змісту пісень.

Музично-ритмічні рухи – це вид активної діяльності, що є відображенням характеру музики в русі. До музично-ритмічних рухів відносяться музичні ігри, танці і вправи. В основі музично-ритмічного виховання лежить розвиток у дітей здатності сприймати музичні образи і вміння відобразити їх у русі.

Музично-дидактичні ігри – це музично-сенсорна діяльність дитини, в процесі якої вона вчиться розрізняти властивості музичних звуків, музичні засоби виразності, музичні жанри.\

Гра на дитячих музичних інструментах – виконавство на різноманітних дитячих музичних інструментах, наприклад, на

металофоні і ударних. Такий вид діяльності корисний для розвитку музичних здібностей: музичного слуху, почуття ритму і музичної пам'яті.

Кожен з засобів музичного виховання сприяє розвитку в дитини музичного сприйняття. У сукупності музичні засоби виховують у дитини любов до музики, поглиблюють сприйняття і розуміння навколишнього середовища, викликають певне ставлення до нього, формують музичний смак [12].

1.2.Етапи та форми організації музичного навчання та виховання дошкільнят

Музичне навчання та виховання дітей дошкільного віку відбувається послідовно, у декілька етапів, кожен з яких має свої відповідні завдання.

На першому етапі відбувається початкове знайомство дитини з музичним твором. Об'єктом сприйняття стає звучання голосу в інструментальному супроводі. Провідним завданням цього етапу є ознайомлення з музичним твором з метою привчити дитину активно слухати музику та вслухатись в неї, навчити дитину емоційно відгукуватись на почуття, які вона транслює, сприймати характер музики та виокремлювати та розуміти її особливості. Перший етап характеризується тим, що при сприйнятті музики відбувається іррадіація подразнення в нервовій системі дитини. Концентрація, диференціація виражені слабо. Новий музичний матеріал засвоюється на слуховому, зоровому та руховому рівні. У корі головного мозку відбуваються певні процеси – утворюються тимчасові зв'язки, що обумовлює той факт, що музичний матеріал має бути подано у цілісному вигляді, а не фрагментарно. Пластичні рухи показуються вчителем під музичний інструментальний супровід. Перший етап, як правило, складається з

одного-двох занять. На цьому етапі використовуються такі методичні прийоми, як слухання музики, виконання пісень та музично-ритмічних рухів, пояснення, образне та поетичне слово, бесіда.

На другому етапі відбувається формування вокальних умінь та засвоєння музично-ритмічних рухів, уміння сприйняття музичних творів з опорою на їх програму. На цьому етапі передбачається досягнення низки завдань, які сприяють створенню піднесеного настрою дітей та сприятливої атмосфери для поглибленого сприйняття музики, розвитку слухової уваги, самоконтролю, координації голосу та слуху у співі, русі, іграх, танці тощо. На цьому етапі виявляються всі похибки у виконанні музичного твору, виправляються помилки, виробляються навички успішного виконання завдань. На цьому ж етапі формуються уміння. Протягом другого етапу доцільно використовувати наступні методичні прийоми – повторне слухання музики, показ зразків виконання музичного твору, повторення музично-ритмічних рухів, відпрацювання окремих прийомів співу та виконання рухів, бесіда у форматі питань та відповідей, поетичне слово, вказівки, роз'яснення, зауваження та інші.

Третій етап передбачає роботу над закріпленням навичок, що являє собою автоматизацію способів виконання завдань, самостійне виконання пісень, реалізація ігрової діяльності, танцювальних рухів, творчої активності. Третій етап є етапом закріплення та відпрацювання усіх навичок та видів діяльності, які проводились на попередньому етапі. До слухового та зорового контролю додається руховий. Виконання завдань доводиться до автоматичного рівня та дитина зосереджує свою увагу на виконанні поставленого перед нею завдання, спираючись на вже набуті навички, не задумуючись над способами його виконання. На цьому ж етапі дитина вчиться проявляти свою творчу активність. Робота педагога з вихованцями направлена на вдосконалення виконавських навичок, музично-ритмічних рухів, виховується здатність сприймати музику різних жанрів. Педагог використовує ігрову

діяльність як провідну. У ході гри завдання змінюються та ускладнюються. Діти потрапляють в умови, які вимагають творчого підходу, ініціативності. Педагог застосовує різні методи навчання та даному етапі [12].

У теорії та практиці дошкільної педагогіки використовуються наступні форми організації музичної діяльності:

- музичні заняття;
- музика на святах і розвагах;
- музика в повсякденному житті дитячого садка – в ігровій та самостійній діяльності.

Музичне заняття є основною формою організації виховання, навчання та розвитку дітей. Музичне заняття базується на обов'язкових програмних вимогах, складених з урахуванням вікових особливостей дошкільнят. Музичне заняття є формою навчального процесу, яка поєднує всіх дітей того чи іншого віку у колективній діяльності – співі, грі, танцях. Під час музичного заняття кожен з учасників дитячого колективу має спільні переживання та прагнення, а отже невдача та успіх кожного з них належить всьому колективу. Музичне заняття є найбільш ефективною формою організації музичної діяльності.

Діти дошкільного віку проявляють свої музичні здібності у колективній діяльності з іншими дітьми або з дорослими. З метою індивідуального розвитку кожного учасника дитячого колективу, педагог має підібрати правильний підхід до кожного з них, обрати відповідний методичний прийом. Також педагог орієнтує дітей, які мають труднощі у навчанні, на приклад однолітків, які досягають успіхів, тим самим мотивуючи вихованців до більш кропіткої роботи та подолання труднощів.

Музичне заняття проводиться у відповідності до навчальної програми та містить у собі завдання з усіх видів музичної діяльності. Під час організації музичного заняття матеріал розподіляють на кілька

занять вперед. Кожне заняття є як самостійною незалежною одиницею, так і частиною педагогічного процесу. Педагог повинен володіти мистецтвом зацікавити своїх вихованців наступними заняттями під час того, що триває та кожне наступне заняття має бути пов'язане з попереднім. Педагог повинен мати схему організації навчального процесу та план кожного музичного заняття, яке має містити наступні складові – ознайомлення з новим матеріалом, розучування частково засвоєного, закріплення отриманих знань.

Музичне заняття має містити різні види діяльності – спів, танці, гру на музичних інструментах, слухання музики тощо. Педагогу необхідно вміти переключати увагу дітей з одного виду діяльності на інший, підтримуючи постійний інтерес вихованців. Поєднання різних видів діяльності, що базується на вікових особливостях дітей, дозволяє педагогу урізноманітнити навчальний процес.

Важливою формою організації навчального процесу є індивідуальне заняття. У випадку, якщо дитина довгий час була відсутня на занятті, доцільно проводити короткочасні індивідуальні заняття тривалістю 3-5 хвилин після основного заняття. Така форма роботи дозволяє дитині, яка вибилась із загального ритму, наздогнати весь колектив.

Однією із розповсюджених форм роботи є заняття з невеликою групою дітей, у процесі якого відбувається роз'яснення та повторення певних видів діяльності, як, наприклад, гра на музичних інструментах, розучування твору для подальшого виконання. Як і індивідуальні заняття, заняття невеликою групою мають епізодичний характер та проводяться по мірі необхідності [22].

Музичні свята та розваги є наступною формою організації дитячої музичної діяльності. Музичні свята та розваги можуть бути поєднані з театральньо-ігровою, художньо-словесною та іншими видами діяльності та сприяють вирішенню морально-естетичних завдань

виховання. У дитячому садку проводяться такі музичні свята та заходи як Свято Осені, Новий рік, Свято Весни, дитяче свято з нагоди закінчення дитячого садку.

Провідними видами діяльності під час музичних свят та розваг є хороводи, масові танці, спільне виконання пісень, невеличкі театральні постановки тощо. Такі види діяльності об'єднують дітей та сприяють піднесенню колективного духу та гарному настрою дітей, що вступають та дітей, що є глядачами. Радісний настрій та почуття невимушеності під час виконання пісень, танців та хороводів можливе лише за умови, що діти добре знають матеріал, складність якого відповідає їх можливостям, а виконання не завдає труднощів.

Музичні зняття перед святами повинні бути правильно спланованими, оскільки являють собою репетиції заходу. Підготовка до свята має бути спланована у відповідності з планованістю музичного розвитку. Педагог має уникати перенавантаження дітей та порушення загального розпорядку роботи.

Зауважуючи той факт, що у розвагах та святах в дитячому садку участь можуть приймати як діти так і дорослі, необхідно приділити значної уваги організації заходів, уникаючи зайвих труднощів та додаткового навантаження при підготовці [26].

Музика в повсякденному житті дитячого садка як форма організації музичної діяльності виражається у різноманітних рухливих іграх, ранковій гімнастиці, заняттях з музики, хореографії тощо. Постійне залучення дітей до музичної діяльності в повсякденному житті садка створює певний настрій у вихованців, об'єднує їх загальними переживаннями та дисциплінує. Провідну роль в організації цієї діяльності відіграє вихователь. Творчий підхід, винахідливість, педагогічна майстерність вихователя дають плідні результати. Вихователь має вміти вчасно запропонувати дітям провести руханку під

музичний супровід, проспівати пісню, прослухати музичний твір чи виконати елементарні танцювальні рухи разом з дітьми.

Окрім музичних занять діти стикаються з музикою під час ранкової гімнастики. Під час ранкової гімнастики звучать різні за характером та настроєм музичні твори. Переважно це марші. Як правило, у сприятливих погодних умовах ранкова гімнастика відбувається на свіжому повітрі під запис музичних творів. Під час несприятливих погодних умов, гімнастика проводиться всередині приміщення, в актовому залі під акомпанемент фортепіано. Під час ранкової гімнастики часто використовується музичний інструмент бубон, який задає необхідну ритмічну схему, за якою відбуваються фізичні вправи, що сприятливо позначається на координації та амплітуді рухів дітей.

Самостійна музична діяльність виникає безпосередньо з ініціативи дітей, що проявляється у самостійному повторенні пісні або елементів танцю. Як правило, така діяльність стає продовженням музичного заняття. Такий творчий порив ні в якому разі не можна переривати, оскільки під час такого самонавчання встановлюється зв'язок із заняттями та впорядкування того, що дитина вже вивчила. Одним із різновидів самостійної музичної діяльності дітей є сюжетно-рольова гра, що слідує за музичним святом або розвагою. Завдання вихователя в цей момент полягає у спостереженні за дітьми та м'якому направленні творчої самостійної діяльності дітей. Також вихователь має організувати простір та створити сприятливу невимушену атмосферу для творчого вираження дітей. Самостійна музична діяльність є результатом навчання на музичних заняттях, отриманих на музичних святах вражень та накопиченого музичного досвіду [6].

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПЦІЯ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

К. ОРФА

2.1. Ключові ідеї системи музичного виховання та розвитку дітей австрійського педагога, композитора та драматурга К. Орфа

Австрійський композитор, драматург і актор *Карл Орф* (1895-1982) є відомим музичним педагогом. Маючи значний досвід роботи з дітьми, який він отримав у мюнхенській гімнастичній школі «*Günter-Schule*», що заснував разом із Доротеєю Гюнтер у 1924 році та де почалась його педагогічна діяльність, К. Орф сформував основи своєї концепції «елементарного музикування». Концепція музичного виховання та розвитку дітей Орфа фокусується на розвитку здібностей диференційованого музичного сприймання та вираження творчої натури особистості у музиці та русі. Значний вплив на формування музично-педагогічної концепції К. Орфа мали наукові ідеї та методика «ритмічної гімнастики» Е. Жак-Далькроза, які К. Орф доповнив провідними ідеями хореографічного мистецтва того часу. Концепція «елементарного музикування» К. Орфа направлена на виявлення та подальший розвиток музичних здібностей дитини засобами імпровізації у музиці та рухах. Спів та рух, ритмізоване читання віршів та гра на розмаїтті елементарних музичних інструментів лежать в основі методики музичного навчання та виховання дітей К. Орфа. Свої педагогічні погляди та матеріали для музичної роботи з дітьми педагог систематизував у 5-ти томах своєї найбільш ґрунтовної педагогічної праці «*Schulwerk*». К. Орф вважав, що музичне навчання та виховання повинно відбуватись за рахунок стимуляції творчого розвитку дітей шляхом індивідуального та колективного музикування, декламації

віршів, вільної музичної імпровізації та музично-ігрової діяльності, заснованої на музичному фольклорі.

Особливої уваги заслуговує спеціальний інструментарій Орфа, який було сконструйовано педагогом разом із К. Заксом та який має назву «інструменти Орфа». До складу інструментарію входять:

- мелодійні та немелодійні ударні інструменти з дерев'яними та металевими пластинками – ксилофони, металофони, барабани, тарілочки, дитячі литаври, кастаньєти, тон-блоки, пандейра, дитячі гlockenшпілі тощо;

- смичкові інструменти – гітари, скрипки та лютні;

- найпростіші духові інструменти – флейти та блок-флейти різного діапазону.

Роботі з цим інструментарієм надано багато уваги у «Schulwerk». Гра на музичних інструментах Орфа є важливим аспектом методики елементарного музикування К. Орфа. У даному розумінні «елементарне» означає таке, що містить у собі доступне – рухові дії (кроки, повороти тощо) та найпростіші інструменти (голос, звуки, тіло), елементарні зрозумілі тексти та найпростіший музичний театр. Гра на найпростіших музичних інструментах розвиває вміння розрізняти та розпізнавати їх за звуковими властивостями – тембром, регістром тощо. Різниця між використанням дорослого музичного інструментарію та дитячого полягає у тому, що для гри на дитячих музичних інструментах не важлива техніка. Загалом не важливо чи має дитина відповідні навички гри на тому чи іншому музичному інструменті та чи є музично обдарованою [15]. Вона не відволікається на технічний аспект інструментального музикування та повністю віддається імпровізації.

Колективна гра на елементарних музичних інструментах Орфа сприяє розвитку навичок гри у ансамблі. Такий вид колективного музикування виховує почуття відповідальності, оскільки кожен учасник ансамблю відповідає за його спільне звучання.

Важливого значення у концепції музичного навчання та виховання К. Орфа надано участі дітей у театральних виступах та постановках. Такий вид діяльності дозволяє дітям виявити та розкрити свій акторський талант та розвивати здібності у взаємодії музики з рухами, танцями і мовленням.

Методика елементарного музикування К. Орфа заснована на ігровій діяльності та є ефективною у музичному навчанні та вихованні дітей, оскільки саме ігрова діяльність є найбільш доступною та зрозумілою для них. В силу вікових та психофізіологічних особливостей дітей гра у навчанні є найбільш результативним засобом їх виховання та музичного розвитку. Особливістю ігрової діяльності є те, що невимушена обстановка на занятті та сприятлива психологічна атмосфера звичної діяльності дозволяє дитині бути собою та активізує розвиток емоційної сфери.

Важливого значення К. Орф надавав розвитку імпровізаційних навичок, творчого мислення, уяви та фантазії. З метою їх розвитку, педагог розробив методику створення дитячих пісень, п'єс та вправ, що легко піддаються імпровізації. Педагог визначає ритм як універсальний компонент та пропонує виконати низку вправ для інструментальних варіацій. Саме музична імпровізація лежить в основі антології музики для дітей «Schulwerk». Усі види музичної діяльності педагог пропонує здійснювати під супровід свого музичного інструментарію.

Окрім як навчити слухати та сприймати музичний твір, Орф прагнув навчити дитину відтворювати почуте та створювати свої власні музичні твори. Педагог вважав, що кожна дитина здатна це зробити, незалежно від рівня розвитку музичних здібностей. У своїй антології «Schulwerk» педагог створив умови для моделювання ситуації створення (власного музичного твору, тощо), яка втілюється в життя за допомогою ігрової діяльності.

Окрім вправ, націлених на створення інструментальних варіацій, у «Schulwerk» педагог включив мовленнєві вправи, спрямовані на розвиток почуття ритму, тренування дикції та артикуляції. На тренування дикції та артикуляції, наприклад, антологія містить мовленнєві вправи з декламації віршованих текстів під звучання музичного твору. Такі вправи дозволяють дитині усвідомити синтез звучання музики та поезії.

До змісту антології також входять музично-ритмічні вправи. Вони полягають у відтворенні музики за допомогою елементарних рухів тіла. Такі вправи дозволяють дитині проявити накопичену енергію та позбутися неї під впливом музики. Дитина вчиться імпровізувати, розділяти музичний твір на частини та виокремлювати їх за допомогою рухів, реагувати на паузи та кульмінаційні моменти, розвивається її увага.

Посібник К. Орфа «Schulwerk» сприяє підготовці дітей до музичного навчання, розвиває її творче мислення за допомогою триєдності музики, руху і мови. Основними принципами педагогічної системи Орфа є: креативність, варіативність та комунікативність.

Метою музичного виховання дітей К. Орфа є гуманістичне виховання особистості, вивільнення пригнічених цивілізацією її природних сил. «Ким би не стала надалі дитина - музикантом чи лікарем, учнем чи робітником, – писав К. Орф у «Шульверку» – завдання педагога – виховати у ній творче начало, творче мислення. В індустріальному світі людина інстинктивно хоче творити і цьому слід допомогти. Проте прищеплені бажання і вміння творити виявлятимуться у будь-якій сфері майбутньої діяльності дитини» [16, с. 135].

У 1962 році в Зальцбурзі педагогом було відкрито Інститут музичного виховання. У навчальному закладі здійснювалась підготовка музичних керівників дошкільних навчальних закладів, вчителів для загальноосвітніх шкіл, а також вчителів для дітей з вадами слуху, зору та

дітей з неврологічно-психічними розладами на основі основних положень концепції музичного навчання та виховання К. Орфа. Даний інститут діє й у наш час.

Музично-педагогічна концепція «елементарного музикування» К. Орфа отримала популярність у західноєвропейських країнах: Естонії, Латвії, Литві, Польщі, Чехії, Росії, Україні, а також у США, Канаді, Японії.

2.2.Методичні засади впровадження концепції музичного виховання та розвитку К. Орфа у навчально-виховний процес закладів дошкільної освіти

У вітчизняних закладах дошкільної освіти вчителі з музичного мистецтва вдало втілюють педагогічні ідеї К. Орфа у навчально-виховному процесі, намагаючись розвинути музикальність дошкільнят та виховати любов до мистецтва. Будучи сенситивним періодом розвитку особистості, дошкільний вік є найбільш сприятливим для вдосконалення її творчих здібностей, інтелекту та розвитку творчого потенціалу.

Зрозуміло, що у кожному окремому випадку звернення до системи музичного виховання К. Орфа набуває різного та оновленого інтерпретаційного змісту (від латинського *interpretatio* - роз'яснення, тлумачення). Невипадково, пояснюючи значення поняття «інтерпретація», О. Соломонова зазначає: «Незважаючи на те, що в мистецтвознавстві її розглядають насамперед як зону виконавських подій (індивідуальний підхід до музики, наявність у виконавця чи режисера власного задуму, специфіка співвідношення авторського й виконавського планів), інтерпретація — значно ширша субстанція, яка охоплює багато інших вимірів...» [23, с.106].

Отже, застосоване у представленій роботі поняття «інтерпретація» передбачає широкий спектр трактування системи музичного дитячого виховання К. Орфа кожним викладачем музики. Виходячи з конкретної ситуації (матеріальна база, креативний потенціал викладача, рівень музичного розвитку дітей та ін.), педагог піддає систему К. Орфа своєму тлумаченню і корекції, розвиваючи і збагачуючи її новими методичними досягненнями на основі власного бачення виховного музичного процесу.

Процес елементарного музикування К. Орфа складається з декількох видів діяльності – співу, руху та гри на музичних інструментах, музичної імпровізації. Дитячі пісні, вправи та п'єси, які легко піддаються видозмінюванню активно вводяться у тканину музичного заняття дошкільнят. Використання такого матеріалу під час занять сприяє розвитку фантазії та імпровізаційних навичок дітей, їх творчих здібностей через слухання, виконання та створення власних музичних творів.

Врахування індивідуальних особливостей дитини та активна взаємодія дошкільнят між собою, використання отриманих навичок та здібностей стимулюють розвиток творчого потенціалу та подальшої творчої діяльності дітей. Атмосфера ігрового спілкування на занятті, довірливі взаємовідносини між вчителем та вихованцем дозволяють кожному учню проявити свою індивідуальність.

Під час освоєння нового матеріалу на заняттях за системою К. Орфа, дитина дошкільного віку покращує свої комунікаційні навички у спілкуванні з однолітками. Розвивається емоційна сфера та підвищується її психічна активність.

Використання таких елементарних рухів, як плескання у долоні, тупання ногами тощо під час мовленнєвих вправ, вчить дітей зображати музичні звуки, виховує терплячість, тренує швидкість реакції та інші навички. Поєднання рухів тіла зі словами, покращує запам'ятовування текстів та тренує дикцію.

Під час музичних занять з дітьми у закладах дошкільної освіти окрім основних видів діяльності, передбачених концепцією елементарного музикування К. Орфа, доцільно використовувати такі види діяльності, як артикуляційна гімнастика, оздоровчі та фонопедичні вправи, пальчикові та мовленнєві ігри, вправи з логоритміки, ритмопластики, музикування з акомпанементом «звучних жестів», гра на елементарних музичних інструментах Орфа, виховання і навчання дітей дошкільного віку засобами музичного фольклору. Розглянемо окремо кожен вид з вищезазначених видів діяльності.

Артикуляційна гімнастика направлена на тренування м'язів мовного апарату. Такий вид діяльності розвиває музичну пам'ять, що допомагає більш швидкому запам'ятовуванню текстів пісень, розвиває увагу та почуття ритму. Артикуляційна гімнастика сприятливо впливає на розвиток мовлення дітей, їх навички вокального виконавства.

Оздоровчі та фонопедичні вправи націлені на розвиток інтонаційного та фонематичного слуху. Такі вправи сприяють розширенню діапазону співочого голосу. Зазвичай це вправи звуконаслідуючого характеру. У дітей форсується невимушеність звукоутворення, легкість мовленнєвого та співочого голосів. Відбувається зміцнення дитячих голосових зв'язок, їх підготовка до співу, виправляється та вдосконалюється вимова звуків. Такі вправи є профілактикою захворювань верхніх дихальних шляхів. Одним із прикладів фонопедичних вправ є вокалотерапія, яка спрямована на правильну роботу м'язів мовного апарату та голосу. Наприклад, звук «А-А-А» стимулює роботу легенів, трахеї, гортані, оздоровлює руки і ноги; звук «У-У-У» – підсилює функцію дихальних центрів мозку і центру мови, усуває слабкість, млявість, та захворювання органів слуху тощо.

Пальчикові ігри спрямовані на розслаблення дитячого організму під час музичних занять. Діти масажують долоні та пальчики у ігровій

формі. За рахунок того, що на долонях знаходиться численна кількість точок, стимуляція яких відповідає за зняття нервового напруження та вплив на внутрішні органи, пальчикові ігри набувають особливого значення. Їх доцільно проводити під музичний супровід пісень чи поспівок. З метою активізації уваги дітей та щоб зробити такий вид діяльності цікавим та привабливим для дітей, можна влаштувати пальчиковий театр. Музичний супровід підбирається у відповідності до віку дітей та як правило здійснюється на фортепіано, металофоні чи шумових інструментах. Пальчикові ігри сприяють підготовці пальців рук до малювання та письма.

Мовленнєві ігри являють собою форму роботи, спрямовану на розвиток мови, проте такий вид діяльності також використовується у музичному вихованні. Музичний слух розвивається подібно та разом з мовним. Як і для мови, для музичного виконавства важливим є розвиток слуху. Ті засоби музичної виразності, як ритм, темп, тембр, форма, артикуляція та динаміка є характерними і для мови. Введення мовних ігор у музичні заняття з наймолодшого віку сприяє опануванню всього комплексу виражальних засобів музики. Характерною особливістю мовних ігор являється проспівування або ритмічне декламування тексту сольо, дуєтом або хором. У мовних іграх використовуються музичні інструменти, рух, жести та колористичні засоби. Використання у музичному занятті мовних ігор зміцнює дитячий голосовий апарат та сприяє оволодінню виразними засобами музики.

Вправи з логоритміки являють собою комплекс вправ, завдань та ігор, музику, рухи та слово. Цей комплекс вправ спрямовано на вирішення корекційних, освітніх та оздоровчих завдань. Метою вправ з логоритміки є зняття напруги та втоми у дітей, вдосконалення моторики та координація лій у взаємозв'язку з мовленням.

Комплекс вправ з логоритміки включає у себе наступні види діяльності – ходьба та марширування у різних напрямках, що

спрямовано на формування чіткої координації рухів рук та ніг, орієнтацію в просторі, розвивають слухову увагу; вправи на регуляцію м'язового тону, що розвивають вміння розслабляти і напружувати певні групи м'язів та керувати рухами свого тіла; вправи на розвиток дихання, голосу та артикуляції, спрямовані на вироблення діафрагмального дихання, розвиток виразності, сили і висоти голосу, правильної вимови звуків та рухливості мови; вправи на активізацію уваги та пам'яті – моторної, зорової, слухової; рахункові вправи (лічильки); мовленнєві вправи без музичного супроводу, що полягають у ритмічному обговорюванні віршованого тексту з одночасним виконанням дій та які спрямовано на вдосконалення загальної та дрібної моторики та координації дій; ритмічні вправи, спрямовані на розвиток почуття ритму та музичного ритму в русі; вправи на розвиток почуття темпу мови та в музичному творі; пальчикові ігри зі співом та промовлянням тексту, що спрямовані на розвиток дрібної моторики рук, яка безпосередньо пов'язана із мовленням; вправи на розвиток міміки; артикуляційні вправи спрямовані на розвиток рухливості язика, губ, щелеп, переключення артикуляційних рухів; вправи на розвиток фонематичного сприйняття, що полягає у розрізненні на слух всіх звукових одиниць мови; вправи на корекцію звуковимови.

Ритмопластика – комплекс вправ на розвиток особистості дошкільника засобами танцювально-ігрової гімнастики. Ритмопластика спрямована на фізичне та музичне виховання дошкільнят.

Музикування з акомпанементом «звучних жестів» полягає у акомпанементі звуками свого тіла – клацанням пальців, притупуванням ногами, плесканням у долоні тощо. Спів з таким звуковим супроводом є найпростішим прикладом елементарного музикування у будь-яких умовах та за відсутності музичних інструментів. Використання звучних жестів сприяє освоєнню дітьми ритму у русі.

Гра на елементарних музичних інструментах Орфа спрямована на ознайомлення дітей з музичними інструментами та опанування дітьми засобів музичної виразності – темпу, ритму, регістру, артикуляції та динаміки. Гра на музичних інструментах приносить дітям радість та задоволення, що сприятливо позначається на їх емоційному та психологічному стані. Музикування на елементарних музичних інструментах сприяє розвитку виконавських здібностей та можливостей дошкільнят. Гра на музичних інструментах Орфа передбачає як індивідуальне музикування так і музикування у ансамблі або оркестрі. Такий вид роботи застосовується на музичному занятті та у гуртковій роботі, під час музичних свят та розваг. Гра на музичних інструментах у ансамблі та оркестрі сприяє розвитку навичок роботи у колективі та виховує відчуття відповідальності за смільний результат. У такому виді діяльності використовують як традиційний інструментарій Орфа так і саморобний – маракаси, заповнені крупкою, насінням, дрібними камінцями; різноманітні «шурхунчики», зроблені з паперу, целофану, поліетилену, фольги; металеві чи дерев'яні дзвіночки, тріскачки та брязкальця, виготовлені за підвішених або з'єднаних гвіздочків, ключиків, пластинок, пробок тощо; дощечки (металофон, ксилофон) або підвісні конструкції («арфи») з приклеєними (підвішеними) дерев'яними чи металевими пластинками, цвяхами, половинками шкаралупи волоських горіхів, порожніми фломастерами тощо, на яких грають за допомогою паличок, олівців, довгих цвяхів та ін.; саморобні барабани із каструль, відер, обрізків труб, коробок, тощо; звукові коробочки; кастаньети, ложки, бруски та ін.; «струнні інструменти». У процесі виготовлення музичного інструмента доцільно пояснювати та демонструвати дітям, де саме у ньому зароджується звук, які деталі конструкції впливають на якість звука, яку роль у процесі видобування звука відіграють довжина та ширина деталей, величина отворів тощо. Під час виготовлення саморобних музичних інструментів доцільно

залучати до процесу дітей, оскільки це пояснює всі тонкощі звучання інструменту та виховує наполегливість у досягненні мети, старанність, акуратність та злагодженість колективних дій. Ознайомлення дітей дошкільного віку з інструментальним світом найдоцільніше починати з шумових ударних інструментів, які не мають звукоряду. Діти сприймають на слух різноманітні шуми та порівнюють їх з аналогічними звуками природи. Вчать розрізняти звуки за динамічною шкалою (голосно – тихо), за темповою градацією музики (повільно – швидко), оволодівають ритмікою (викрикують своє ім'я, вірш). У якості шумових ударних інструментів доцільно використовувати предмети, по яких або якими можна стукати, шурхотіти, шелестіти тощо. Гра на таких музичних інструментах не потребує попередньої підготовки перед музикуванням на них. Окрім музикування на елементарних музичних інструментах, доцільно також спробувати з дітьми створити один із них, наприклад, металофон або водний ксилофон, маракаси тощо. Матеріали для виготовлення елементарних музичних інструментів мають відповідати санітарно-гігієнічним вимогам.

Виховання і навчання дітей дошкільного віку засобами музичного фольклору відіграє значну роль у розвитку дошкільнят. У своїх педагогічних працях, К. Орф надавав важливого значення національній культурі та традиціям у початковому музичному вихованні дітей. Педагог наголошував на використанні відібраних національних творів з використанням притаманних цьому народу музичних інструментів.

У вітчизняній системі дошкільної освіти активно використовується український дитячий музичний фольклор. Існує багато різновидів дитячого музичного фольклору: дитячі пісні та колискові, потішки та примовки, казки та легенди, заклички, веснянки, щедрівки, дитячі музичні ігри тощо. Всі вони є важливим засобом залучення дошкільників у прекрасний світ мистецтва, їх естетичного розвитку, розвитку художніх та музичних здібностей – вміння сприймати доступні

за віком музичні твори, емоційно реагувати на них, висловлювати своє елементарне ціннісне ставлення у найпростішій формі. Твори дитячого фольклору несуть у собі цінний досвід поколінь та народну мудрість, вони, за влучним висловлюванням науковця Чехуніної А. є «...фольклорним втіленням національної художньої свідомості» [30, с 91], справляють естетичний та виховний вплив на дошкільнят.

Окрім цього дитячий фольклор з раннього віку допомагає формувати «... «свою» національну художню установку» [28, с. 326], і таким чином відіграє роль потужного засобу у патріотичному вихованні підростаючого покоління.

Говорячи про концепцію К. Орфа та використання ним фольклору у музичному розвитку та вихованні дітей дошкільного віку, варто зазначити, що ще однією важливою формою роботи, що спрямована на музичний розвиток дітей, педагог вважав інсценізацію казок у супроводі музичних інструментів. Під час інсценізації використовуються музичні інструменти Орфа, шумові спеціальні ефекти, звукові жести тощо.

Впровадження основних засад концепції музичного виховання та розвитку К. Орфа у навчально-виховний процес закладів дошкільної освіти має значний позитивний вплив на зміст вітчизняного музичного виховання у системі дошкільної освіти. Цікавий творчий підхід до навчання та виховання, розмаїття форм та видів діяльності, активна сумісна робота та творчість дітей та педагога, музичне виховання дошкільнят у колективі, використання ігрової діяльності та доступного для дітей елементарного музикування обумовлює ефективність виховання у дітей загальної музикальності та робить процес навчання та виховання захопливим та зрозумілим.

ВИСНОВКИ

Під час роботи над даним дослідженням ми досягли наступних висновків:

1. Необхідними умовами гармонійного виховання цілісної всебічно розвиненої особистості є поєднання компонентів розумового та фізичного розвитку та морально-естетичне виховання. Найяскравішим засобом морально-естетичного виховання є музичне мистецтво, яке будучи найлегшим до сприймання дитиною, сприяє її загальному розумовому та творчому розвитку, пробуджує уяву та фантазію, розвиває музичні здібності та розширює емоційну сферу. Окрім цього музичне мистецтво має сприятливий терапевтичний ефект на дітей. Дошкільний вік є найкращим часом для впровадження музичного навчання та виховання дітей. Формування основ музичної культури та розвиток музичних здібностей відбуваються більш стрімко та влучно саме у цьому віці. У цей час необхідно розвивати інтерес та психологічну потребу дитини у музиці, що формує її музично-естетичну свідомість – її уподобання та смаки. Оволодіваючи різними видами музичної діяльності – сприйняття, виконання, творчість тощо, у дитини формується інтерес та нахили до конкретних видів музичної діяльності. Для того, щоб прищепити дитині любов до музичного мистецтва, необхідно занурити її в музичне середовище. Музичне виховання відіграє важливу роль у загальному та розумовому розвитку дитини. Музичне виховання - це «спеціально організований процес, що передбачає формування особистісних якостей учня та розвиток його здібностей засобами музичного мистецтва.» [18, с. 7]. Основними **завданнями** музичного виховання є наступні: розвиток та виховання музичних та творчих здібностей дітей – музикальності, співочих та музично-ритмічних умінь та навичок, здатності сприймати, відчувати та розуміти музику, розвиток художньо-творчих здібностей, заснований на

індивідуально-диференційованому підході; формування зачатків музичної та загальної духовної культури. Завдання музичного виховання тісно пов'язані між собою, а їх успішна реалізація залежить від змісту музичного виховання, якості його музичного матеріалу, обраної методики, прийомів та форм організації музичної діяльності, що використовуються в роботі з дітьми. Проте провідним критерієм успішності здійснення музичного виховання дітей дошкільного віку є їх психофізіологічні особливості розвитку. Вікові рамки дошкільного віку – 4-6 років. Провідним видом діяльності у цьому віці є гра. Це є провідною особливістю дошкільного віку. Відбувається стрибок в інтелектуальному розвитку дитини, розвиваються особистісна та психічна сфери. Дошкільнята готуються до навчання у школі. У дитини з'являються нові навички та обов'язки. Дитина дошкільного віку починає усвідомлювати своє «я». Починає розуміти зв'язок між своїми вчинками та їх результатами. Світ дорослих приваблює дошкільнят та вони намагаються копіювати їх поведінку у сюжетно-рольовій грі. Сюжетно-рольова гра є ключовим моментом у соціальному розвитку дитини дошкільного віку. Вона полягає у тому, що діти приміряють на себе ролі дорослих людей, відтворюють їх вчинки та намагаються будувати стосунки з однолітками на прикладі моделі взаємовідносин дорослих. Як і кожна гра, сюжетно-рольова гра має свої умови, правила та структуру, яка складається з сюжету, ролей та дій образотворчого характеру. Під час соціальної сюжетно-рольової гри дитина задовольняє потребу у спілкуванні з однолітками та потребу суспільно значимої діяльності. Дошкільний вік характеризується змінами у психіці дитини, виникненням психологічних новоутворень. У роботі з дитиною дошкільного віку важливо знати тип її темпераменту: сангвінік, холерик, флегматик чи меланхолік. Враховуючи тип темпераменту та його психофізіологічні властивості, вчитель має підбирати відповідні засоби впливу та методики навчання та виховання для досягнення позитивного

результату своїх вихованців. Методи та методичні прийоми роботи з дошкільнятами обираються з огляду на завдання та зміст музичного виховання. *Методи музичного виховання* являють собою дії педагога, вживання яких націлено на загальний музично-естетичний розвиток дитини. В їх основі активна взаємодія педагога та дитини. Існують різні класифікації методів музичного виховання. А. М. Зіміна виділяє наступні: наочний; словесний; метод практичної діяльності. Зазначені методи перебувають у тісному взаємозв'язку один з одним та кожен з них містить у собі розмаїття прийомів, які залежать від специфіки кожного конкретного методу. Конкретне завдання музичного заняття, складність музичного матеріалу, етап навчання та рівень загального розвитку дитини обумовлюють вибір того чи іншого методичного прийому у педагогічному процесі. *Наочний метод* використовується з метою показати дітям явища та події оточуючої дійсності у конкретних образах, розкрити почуття та поведінку людей та тварин. Цей метод складається з наступних компонентів: слухова наочність, тактильна наочність, зорова наочність та її поєднання зі слуховою наочністю в процесі музичного виховання. *Словесний метод* впливає на свідомість дитини, рівень її осмисленості та змістовності її діяльності. До прийомів словесного методу відносяться наступні: пояснення, роз'яснення, вказівка, поетичне слово, бесіда, питання та зауваження. *Метод практичної діяльності* полягає у тому, що конкретна діяльність дітей розглядається як процес цілеспрямованого навчання та виховання та являє собою систематичне виконання вправ. Всі методи музичного виховання необхідно використовувати у єдиній системі, нерозривно один від одного. Методи навчання співіснують у тісній взаємодії з *методичними прийомами*, що являють собою кастинг методу та виконують допоміжну роль. Під час роботи з дітьми молодшого віку доцільно використовувати методичні прийоми ігрового характеру, оскільки гра є самим доступним та природнім видом діяльності для

дітей. Гра робить музичні образи доступними, наочними і доповнює виразне виконання пісні. З дітьми старшого віку цей метод не використовується, оскільки більш доцільним є застосування словесних методів роботи із такими прийомами, як – вступне слово, читання поетичного уривку, використання ілюстрацій тощо. Метою використання прийомів є виховання у дітей свідомого ставлення до процесу навчання, а поряд із цим заклик до емоційного відзиву на все, що відбувається на уроці. Особливим підрозділом у музичній дидактиці є методичні прийоми, спрямовані на розвиток самостійної діяльності дітей. Вони використовуються під час слухання музики. Це можуть бути висловлення дитячої думки про почутий твір, висловлення зауважень. Завдання музичного виховання та навчання реалізуються за допомогою низки *засобів* – видів активної, доступної дитині художньої діяльності в галузі музичного мистецтва. До таких засобів відносяться – слухання музики, спів, музично-ритмічні рухи, музично-дидактичні ігри, гра на дитячих музичних інструментах. Кожен з засобів музичного виховання сприяє розвитку в дитини музичного сприйняття. У сукупності музичні засоби виховують у дитини любов до музики, поглиблюють сприйняття і розуміння навколишнього середовища, викликають певне ставлення до нього, формують музичний смак.

2. Музичне навчання та виховання дітей дошкільного віку відбувається послідовно, у декілька етапів, кожен з яких має свої відповідні завдання. На першому етапі відбувається початкове знайомство дитини з музичним твором. Провідним завданням цього етапу є ознайомлення з музичним твором з метою привчити дитину активно слухати музику та вслухатись в неї, навчити дитину емоційно відгукуватись на почуття, які вона транслює, сприймати характер музики та виокремлювати та розуміти її особливості. Перший етап, як правило, складається з одного-двох занять. На цьому етапі використовуються такі методичні прийоми, як слухання музики,

виконання пісень та музично-ритмічних рухів, пояснення, образне та поетичне слово, бесіда. На другому етапі відбувається формування вокальних умінь та засвоєння музично-ритмічних рухів, уміння сприйняття музичних творів з опорою на їх програму. На цьому етапі передбачається досягнення низки завдань, які сприяють створенню піднесеного настрою дітей та сприятливої атмосфери для поглибленого сприйняття музики, розвитку слухової уваги, самоконтролю, координації голосу та слуху у співі, русі, іграх, танці тощо. На другому етапі відбувається формування вокальних умінь та засвоєння музично-ритмічних рухів, уміння сприйняття музичних творів з опорою на їх програму. На цьому етапі передбачається досягнення низки завдань, які сприяють створенню піднесеного настрою дітей та сприятливої атмосфери для поглибленого сприйняття музики, розвитку слухової уваги, самоконтролю, координації голосу та слуху у співі, русі, іграх, танці тощо. Протягом другого етапу використовуються такі методичні прийоми, як повторне слухання музики, показ зразків виконання музичного твору, повторення музично-ритмічних рухів, відпрацювання окремих прийомів співу та виконання рухів, бесіда у форматі питань та відповідей, поетичне слово, вказівки, роз'яснення, зауваження та інші. Третій етап передбачає роботу над закріпленням навичок, що являє собою автоматизацію способів виконання завдань, самостійне виконання пісень, реалізація ігрової діяльності, танцювальних рухів, творчої активності. Провідним видом діяльності на цьому етапі є ігрова діяльність, в ході якої діти потрапляють в умови, які вимагають творчого підходу, ініціативності. У теорії та практиці дошкільної педагогіки використовуються наступні форми організації музичної діяльності: музичні заняття, музика на святах і розвагах, музика в повсякденному житті дитячого садка – в ігровій та самостійній діяльності.

3. Педагогічна система елементарного музикування К. Орфа базується на колективному музикуванні та поєднанні декількох видів

музичної діяльності: гра в оркестрі на спеціально розроблених самим педагогом музичних інструментах, спів, ритмічні вправи, колективні театралізовані ігри-вистави тощо. Методика К. Орфа спрямована на виховний та навчальний процес у синтезі мистецтва та творчості та базується на взаємозв'язку декількох видів діяльності: інструментального, ритмопластичного, співацького та танцювального музикування. Головним принципом методики Орфа є надання дитині можливості творити самостійно, а не наслідувати, пробудження її творчого потенціалу. Тяжіння до фольклору, а також залучення ігрової діяльності до педагогічної системи Орфа сприяє створенню сприятливих умов для плідного музичного виховання та розвитку музичних здібностей дітей, оскільки «найсильніше бажання у дитини – це бажання ігрової діяльності» [9, с. 35]. Основні принципи та ключові моменти концепції музичного навчання та виховання К. Орфа відображені у 5-ти томах його ґрунтовної педагогічної праці «Schulwerk».

4. У вітчизняних закладах дошкільної освіти вчителі з музичного мистецтва вдало втілюють педагогічні ідеї К. Орфа у навчально-виховному процесі, намагаючись розвинути музикальність дошкільнят та виховати любов до мистецтва. Дитячі пісні, вправи та п'єси, які легко піддаються видозмінюванню активно вводяться у тканину музичного заняття дошкільнят. Використання такого матеріалу під час занять сприяє розвитку фантазії та імпровізаційних навичок дітей, їх творчих здібностей через слухання, виконання та створення власних музичних творів. Атмосфера ігрового спілкування на занятті, довірливі взаємовідносини між вчителем та вихованцем дозволяють кожному учню проявити свою індивідуальність. Під час музичних занять з дітьми у закладах дошкільної освіти окрім основних видів діяльності, передбачених концепцією елементарного музикування К. Орфа, використовуються такі види діяльності, як артикуляційна гімнастика, оздоровчі та фонопедичні вправи, пальчикові та мовленнєві

ігри, вправи з логоритміки, ритмопластики, музикування з акомпанементом «звучних жестів», гра на елементарних музичних інструментах Орфа, виховання і навчання дітей дошкільного віку засобами музичного фольклору, інсценізація казок у супроводі музичних інструментів. Впровадження основних засад концепції музичного виховання та розвитку К. Орфа у навчально-виховний процес закладів дошкільної освіти має значний позитивний вплив на зміст вітчизняного музичного виховання у системі дошкільної освіти. Цікавий творчий підхід до навчання та виховання, розмаїття форм та видів діяльності, активна сумісна робота та творчість дітей та педагога, музичне виховання дошкільнят у колективі, використання ігрової діяльності та доступного для дітей елементарного музикування обумовлює ефективність виховання у дітей загальної музикальності та робить процес навчання та виховання захопливим та зрозумілим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. Л., 1973. 151 с.
2. Бабаджан Т.С. Музыкальное воспитание детей раннего возраста. М., 1967. 191 с.
3. Баренбойм Л.А. Элементарное музыкальное воспитание по системе К. Орфа / [под. ред. Л. Баренбойм]. М.: Советский композитор, 1978. 368 с.
4. Бодина Е.А. Музыкальная педагогика и педагогика искусства. Концепции XXI века : учебник для вузов. Москва : Издательство Юрайт, 2018. 333 с.
5. Ветлугина Н. А. Музыкальное воспитание в детском саду. М. : Просвещение, 1981. 240 с.
6. Ветлугина Н. А., И. Л. Держинская, Л. Н. Комиссарова Методика музыкального воспитания в детском саду: Учебник для учащихся лед. уч-щ по спец. «Дошк. воспитание» / под ред. Н.А. Ветлугиной. 2-е изд., испр. и доп. М.: Просвещение, 1982. 271 с.
7. Виготский Л. Избранные психологические исследования. М. : АПН РСФСР, 1956. 520 с.
8. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 112 с.
9. Гогоберидзе А. Г., Деркунская В. А. Детство с музыкой. Современные педагогические технологии музыкального воспитания и развития детей раннего и дошкольного возраста: Учебно-метод. пособие. ООО "Изд. "Детство – Пресс". СПб., 2010. 656 с
10. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. Дата оновлення: 29.05.96 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>

11. Захарчук-Чугай Р. В. Психологічна характеристика типів темпераменту: лекція для студентів IV курсу ФФВ спеціальності 024 Хореографія з дисципліни «ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ». Львів, 2018. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/18831/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%202.%20%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%B8%20%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BC..pdf>
12. Зимина А. Н. Основы музыкального воспитания и развития детей младшего возраста: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. 304 с.
13. Кацинська Л. Л. Виховний процес. Львів, 1998. 210 с.
14. Комиссарова Л. Н., Костина Е. П. Наглядные средства в музыкальном воспитании дошкольников: Пособие для воспитателей и муз. руководителей дет. садов. М.: Просвещение, 1986. 144 с.
15. Куришев С. В., Куришева Л. К. Теорія та практика музично-естетичного виховання за системою К. Орфа. К. : ІСДОУ, 1994. 74 с.
16. Леонтьева О. Т. Карл Орф. М.: Музыка, 1984. 334с.
17. Лозова В.І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання; навчання: Навчальний посібник. Харк. Пед. Ун-т. ім. Г.С Сковороди. Харків: «ОВС», 2002. 400 с.
18. Олексюк О. М. Музична педагогіка: Навчальний посібник. К.: КНУКіМ, 2006. 188 с.,
19. Олесюк О.М. Музична педагогіка: навч.посіб. К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. 248 с.
20. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
21. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання: Навч.-методичний посібник. К.: ІЗМН, 1997. 248 с.

22. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів-Карків-Париж: Просвіта, 1993. 127 с.

23. Соломонова О. Б. Інтерпретаційні стратегії сучасного музично-театрального мистецтва: тенденції, фактори. *Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського*. Вип. 131. Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2021. С. 106-120.

24. Соломонова О. Б. Музична освіта: теоретичні та історичні дисципліни крізь призму «сміхового аспекту». *Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. Музична освіта в Україні: теорія і практика*. Вип. 29. К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2003. С. 172-180.

25. Соломонова О. Б. Психокреативні аспекти викладання музично-теоретичних дисциплін (молодші діти). методичні рекомендації. Київ: КАМ, 2016. 13 с.

26. Суховерська О. Рухові забави та ігри: з мелодіями і примовками. Львів: Свічадо, 2007. 124 с.

27. Чехуніна А. О. Специфіка формування художнього мислення здобувачів музичної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 36. С.89-93. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/36/20.pdf>

28. Чехуніна А. О. Установка творчої діяльності в контексті музикознавчої проблематики. Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. Альманах. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2008. Вип. 22. С. 323-329. URL <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13306/2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

29. Чехуніна А. Психологічна установка як фактор формування музичного сприйняття у студентів немусичних спеціальностей *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. : Педагогічні науки*. 2015. Вип 139, С. 119-124. URL: [file:///C:/Users/a/Downloads/Nz_p_2015_139_33%20\(22\).pdf](file:///C:/Users/a/Downloads/Nz_p_2015_139_33%20(22).pdf)

30. Чехуніна А. Психологічні засади музично-творчої діяльності. *Настоящи изследвания – 2009*: матер. V междунар. науч. практ. конф., София, 17-25 януари 2009 г. София : «БялГРАД-БГ» ООД, 2009. Т. 8. С.72-76. URL:

<http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13345/6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

31. Чехуніна Феномен психологічної установки у визначенні національно-стильової специфіки музики. Науковий вісник Одеської державної консерваторії ім. А.В.Нежданової «Музичне мистецтво і культура». Одеса: «Друкарський дім», 2009, Випуск 10. С. 87-98. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13309/5.pdf?sequence=1>

32. Шацкая В.Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества. М.: Педагогика, 1975. 197 с.

33. Школяр Л. В., Красильникова М. С., Критська Е. Д. Теория и методика музыкального образования детей. М.: Флинта-Наука, 1999. 320 с.